

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Rabbi Mosis Majemonidis Liber Moreh nevukhim Doctor Perplexorum

Maimonides, Moses

Basileæ, 1629

Johannes Buxtorfius Jun. Benevolo Lectori S.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10857

JOHANNES BUXTORFIUS Jun.
BENEVOLO LECTORI
S.

Uosunt, quæ in primis requiri videntur ab illis, qui antiquos Scriptores è tenebris eruunt & in lucem producunt. Primum, ut, quantum fieri potest, tum Scriptoris historiam, vitam, conditionem, eruditionem, virtutem, estimationem & dignitatem; tum etiam Scripti argumentum, scopum, summamq; breviter & planè delineent ac demonstrent. Deinde, ut sui instituti, laboris, & quicquid adeò in illo edendo præstiterunt, rationem reddant. Eadem proinde & nobis, huic, quem nunc damus, Authori præmittere operæ pretium visum fuit; idq; tantò magis, quanto pauciores sunt, & quidem (ut Hebraei ex Propheta Jeremia cap. 3. v. 4. loqui solent) אחד מעיר ושנים ממשפחה Unus ex urbe & duo ex familia. qui præscorum Hebraeorum monumenta velle-gunt, vel legere possunt.

Præsens itaque noster AUTHOR vocatur רבי משה בן מיימון RABBI MOSES FILIUS MAJEMON, & per ראשי תיבות sive capita dictionum, h. e. abbreviatè רמבם, quod vulgò RAMBAM efferunt. Natus est, secundum communem Judæorum calculum, anno Mundi 4891. (qui secundum nos est annus à Nativitate Christi 1131.) Corduba, celebri Hispania urbe, ipsâ vespere à Paschatis, quæ in diem Sabbathi inciderat, horâ tertiâ pomeridianâ, uti refert R. Abraham Zachut in libro Juchafin f. 131. col. 2. Alii tamen, ut R. Isaac in libro Jesod olam, rejiciunt ejus natalem ad annum 4895. cum quo convenit testimonium R. Davidis nepotis Authoris nostri, in codice quodam ipsius Talmudico repertum, de quo vide librum Schalscheleth hakabbalah f. 41. col. 2. Majores ejus itidem videntur fuisse clari & celebres. Sic enim illos recenset ipsemet in fine Commentarii

P R Æ F A T I O

super Mischnajoth (secundum allegationem Hebraeorum; nam in nostris exemplaribus impressis Hebrais nihil reperio); Ego, inquit, Moses filius Majemonis judicis, filii Josephi sapientis, filii Isaaci judicis, filii Josephi judicis, filii Obadiæ judicis, filii Salomonis, filii R. Obadiæ judicis &c. De patre illius, quem insignem sapientem & judicem fuisse scribit R. Gedaljah p. 44. hanc sive historiam, sive fabulam ex antiquo fragmento refert; Ipsi scilicet, cum cælibem vitam agere sibi proposuisset, in mediâ etate Virum in somnio apparuisse, ac præcepisse, ut filiam lanionis cujusdam in urbe vicinâ habitantis in uxorem duceret; & cum somnium vilipenderet, toties iteratum fuisse, donec in urbem illam se conferre constitueret: Ibi cum esset, tam diu somnium hoc rediisse, donec filiam illam sibi despondisset: Ex illo conjugio hunc R. Mosen, sed tantâ partûs difficultate, prognatum esse, ut vitam filii morte suâ mater redemerit. Post aliam uxorem duxisse, & plures quoq; liberos procreasse. Indolem ejus quod attinet, ferunt, illum in pueritia tardi fuisse ingenii, nullamq; ad studia inclinationem habuisse, ita ut pater ipsum non modo verbis & verberibus male sæpè exceperit, (צפן תא filium lanionis cum indignatione eum appellando); sed etiam ingenii ejus pertasus, ex adibus tandem ejecerit. Ipsum à patre expulsam, in domum Synagoga se cõtulisse, ibiq; obdormivisse ac pernoctasse: ex perrectum animadvertisse, se alium planè Virum factum esse: conspectum itaq; patris sui fugientem, profectum esse in urbem quandam, in qua docuit R. Joseph F. Megas, & sub hoc præceptore illum studiorum suorum fundamenta jecisse, ac ad miraculum usque profecisse. Post multos annos Cordubam patriam caram rediisse, sed haudquaquàm paternas ades visitasse, verùm die quodam Sabbathi publicè ad stuporem usq; audientium concionatũ esse: finitâ concione, patrem & fratres ejus ipsum accessisse, salutasse, & magnâ cum benevolentia recepisse, &c. Hec & alia plura de eo refert R. Gedaljah. Sic scribitur in Tzemach David f. 55. col. 1. Rabbi Megas fuisse præceptorem Rabbi Mosi. At Abraham Zachuth refellit hanc sententiam, dum in Chronico suo, R. Mosen à patre suo didicisse & institu-

AD LECTOREM.

tum esse scribit. Quòd autem omnes unanimi consensu dicant, R. Megam ejus praeceptorem fuisse, & quòd ipsemet in quodam loco scribat, se ab eo didicisse; ideò fieri se existimare, quòd ejus Libros tantum viderit, non autem vivum audiverit: fieri enim non posse ex temporis circumstantia, ut ita se res habeat; Rabbi Megam quippè decessisse anno 901. & Rabbi Mosè natum esse anno 891. ita ut decennio tantum eo major fuerit. Hùc etiam refert, quòd R. Mosè in commentario super Mischnajoth alicubi ita scribat; Collegi omnes libros, qui ad manus meas devenerunt, ab expositionibus Domini parentis mei & aliorum, usq; ad R. Joseph Hallevi, cujus requies sit hortus Eden: nam viri istius animus admirandus fuit in expositione Talmudis, nec unquam similis ipsi extitit. Hinc enim videtur colligi posse, ipsum libris ejus tantum usum esse. R. Gedaljah praterèa narrat ex traditione haberi, ipsum cum praeceptore suo per duodecim annos continuos, metu praefectorum Romanorum, in speluncà quàdam latitasse, & ibi Legem Mosè addidicisse. In studiis ergo hoc pacto educatus, & virilem aetatem affecutus, liberis & ipse à DEO benedictus fuit, inter quos emittit filius ejus R. Abraham, vir itidem sapientiae & doctrinae nomine suo tempore excellens. Extat illius Epistolaresponsorias ad quaestiones nonnullas à quodam R. Joseph F.R. Gersom ipsi propositas, quae impressa est in libello Epistolarum ex toto panè Terrarum orbe ad R. Mosè Majemonem perscriptarum. Ex eo selectiores excerpimus, & parentis nostri libro de conscribendis Epistolis Hebraicis recenter adjecimus.

Porrò, docent nos Historia Hebraica, illum ex Hispanià in Aegyptum devolutum esse. In causa dicit R. Gedaljah fol. 42. c. 1. fuisse invidos & obreclatores quosdam. Ibi dum commoraretur, discipulos statim, ex Alexandrià potissimum & Damasco, nactus est, Scholam erexit, atq; docendo summae eruditionis suae famam longè lateq; per totum Terrarum orbem divulgavit. In libro Schebhet Jehudah scribitur, quòd circa annum 902. supputat. min. fugerit Tzoanem in Aegypto, & sequentibus temporibus Sultani Medicus factus fuerit. Eruditionem sanè ha-

P R Æ F A T I O

buit variam & multiplicem. Simul enim & variarum linguarum, & plurimarum artium & facultatum erat callentissimus. Inter alias linguas perfectissimè calluit Hebraicam & Arabicam; sed cum animadverteret, se his linguis inter Judæos duntaxat posse inclarescere, animum quoque adjecit ad alias addiscendas, veluti Chaldaicam, Turcicam, & Medicam, in quibus indefesso studio intra paucorum annorum spatium perfectus evasit. Præter has videtur & Græcæ non ignarus fuisse: subinde enim in libris suis, Aristotelis, Platonis, Galeni, Themistii & aliorum libros citat, nisi fortè in Hebræum vel Arabicum sermonem translatos illos habuerit. In Schalscheleth hakkabbalah f. 42. col. 2. asseritur, illum multam in Lingua Græca scripsisse.

Artes quod attinet, Philosophicarum disciplinarum omnium, præsertim verò Mathematicarum, fuit peritissimus, prout tum particularia ejus scripta, tum quæ sparsim in libris suis eruditè de illis differit, evincunt. Testatur etiam alicubi in hoc ipso libro More, quantum emolumentum ex Mathematicarum disciplinarum cognitione acceperit. Extat Epistola ejus Hebraica de Astrologia ad Judæos Marsilienses perscripta, quam Latine convertit Johannes Isaac Levita, edita Colonia anno Christi 1555. Hæc potissimum inde commendatur, quòd cum Christianorum Relligione in ista materia eleganter conveniat.

Theologiæ in sua Relligione & fide Doctor fuit insignis, ac (quæ laus ipsi tribuenda) Fabulis & Traditionibus Talmudicis minime addictus. Sic enim scribit in Epistola ad R. Josephum discipulum suum; Cave, ne tempus tuum teras in expositione & operosa consideratione Gemaræ; ego enim in illis multum temporis perdididi, & parum utilitatis hausi.

Jurisprudentiæ Judaicæ nullum peritiorum fuisse, quàm ipsum, evincit id, quòd totum Corpus Juris Hebræorum non solum glossis illustravit, sed etiam ex confuso & intricatissimo ordine, è lingua impurâ & variâ, in certum ordinem, perspicuos Aphorismos, lingua Hebræâ purâ, stylo facili & eleganti rededit.

In Medicina incredibilem ferè experientiam ipsum habuisse accepimus. Hujus enim præcipuè causâ à Rege Aegypti pro Medico

AD LECTOREM.

dico accersitus, & admissus, in summo pretio & maximâ existimatione fuit habitus. Hûc referendum, quod R. Gedalah in Chronico suo scribit his verbis; Consuetudo tùm temporis recepta fuit in Aegypto, ut Rex certis diebus solium Regium conscenderet, & juxta ipsum alia septem folia per gradus collocarentur, quibus infidebant septem Viri in toto Regno doctissimi, & in septem Artibus liberalibus, Grammaticâ scilicet, Dialecticâ, Rhetoricâ, Arithmeticâ, Geometriâ, Astrologiâ & Musicâ exercitatissimi. Illam consuetudinem cùm Rex quodam die observaret, dubius fuit, quõnam in gradu collocare deberet hunc Rabbi Mosen; cognoverat enim, illum in his artibus omnibus universos sapientes Aegypti vincere & superare. Cæteri Medici Regii hoc conspicientes, invidiâ contra ipsum æstuaræ cœperunt, ac propterea eum falsis criminationibus apud Regem detulerunt: unde res in disceptationem coram Rege, de re medicâ, devenit. Receperunt illi, se coram Rege ebibituros venenum quodcunq; , quod ipsis Rambam propinaturus esset, hac lege, ut Judæus primò exhauriat, quod illi sint oblaturi. Rambam conditionem accipit, ac die quodam sereno discipulis suis negotium explicat, quibus summoperè res ista displicuit. Ipse autem illos irrisit, ac præcepit medicinas quasdam parari, quas ei tùm ante, tùm post venenum assumptum exhibere debeant. Illi mox summâ fide & diligentiam omnia præparârunt, jejunium indixerunt, & preces pro suo præceptore ardentibus ad DEUM fuderunt. Ipse intrepidus coram Rege comparet, ac poculum à Medicis cæteris ipsi porrectum epotat. Quo factò, festinanter ad ædes suas properat, ac à discipulis suis medicamenta fideliter appparata accipit, quibus per DEI gratiam in vitâ conservatus fuit. Tertio die domum Regiam omnium cum admiratione repetiit, veneno instructus & ipse, reliquis Medicis Regiis propinandum. Venenum tremebundi sumunt, quo vix-dum exhausto decem ex illis in conspectu Regis mortui in terram concidunt. Quantam hoc factum gratiam, honorem

P R Æ F A T I O

rem & auctoritatem Rambamo conciliaverit apud Regem omnesq; Proceres aulicos, dici non potest. *Sunt tamen, qui aliter hanc historiam recitent, videlicet: Cùm Rex aliquando ægrotaret & Rambam solus ad eum curandum adhibitus esset, cæteri Medici, oçcasionem nacti, venenum injecerunt in medicamentum, quod à Rambamo pro Rege præparatum erat. Quo factò, Regem accedunt, & secretò monent, certò sibi constare, venenum immistum esse medicamento, quod Rambam Regi exhibiturus esset. Potione istà à Rambamo Regi oblata, jubet Rex cani præsentem paululum de illa priùs gustandum præberi. Canis sumit, & repentiè moritur. Rex prudentissimus suspicans scelus invidorum hìc potuisse incurrere, in Rabbi Mosen non illicò irà efferbuit. Rambam autem factus fuit sicut corpus absque animâ. Rex ad eum conversus: Vides, ait, te mortis Reum esse; nihilominùs propter alia tua in me bene-merita gratiosè concedo tibi, ut ipsemet mortem, quâ affici velis, eligas. Rambam trium dierum spatium ad deliberandum poscit. Re intereà cum discipulis suis communicatâ, significat eis, se hoc electurum, ut Medici Regis venas ipsi undiquaque aperiant, omnemq; sanguinem extrahant; sic enim futurum, ut anima placidè exeat. At verò ipsi medicamento instructi sint, quod eos parare jussit, ut fluente sanguine ipsi porrigant. Esse enim venam quandam in corde, quam à Medicis vulgò ignorari, & intactam mansuram sibi certò persuadeat. Factum est ita, & successu prospero in vitâ conservatus fuit. R. Moses surgens & prodiens, occultavit se in spelunca quadam, in qua per duodecim annos delituit, & ibi ingens Opus suum, quod *v* *Jad* vocavit, (propterea quòd in quatuordecim libros esset divisum) conscripsit. Hæc R. Gedaljah. De quibus judicium Lectori relinquimus. Certiora sunt, quæ ipsemet Author scribit in Epistola quadam ad R. Samuelem Tybbon, quòdnam scilicet in aula Regia Aegyptiorum munus gesserit, quantasq; rei Medicæ causâ occupationes & molestias habuerit. Scripserat ad eum priùs R. Samuel, eumq; de dubiis quibus-*

A D L E C T O R E M.

*busdam consuluerat, ac tandem adiecit, se, cum otium nactus fuerit, ipsummet eum conuenturum, & coram plenius de singulis cum eo acturum; R. Moses inter cetera ita respondit ipsi: Quod de adventu tuo ad nos significasti; veni benedicte DOMINI, benedictus esto inter omnes adveniētes. Gavisus sum equidem de eo vehementer: desidero etiam suavissimā tuā conversatione frui, faciemq; tuam videre; licet durum mihi videatur, quod maris periculum subire necesse habeas. Verum candidè tibi significo & suadeo, ne mei causā in periculum te conjicias; nihil enim aliud assequeris, quàm ut faciem meam videas: utilitatem aliquam in scientiis & artibus reportare, aut solus mecum conversari & confabulare, vel per unicam horam, sive inter diu, sive noctu, noli sperare. Immensa enim negotiorum meorum est moles, prout coram intelliges. Ego habito in Aegypto, & Rex habitat in Alkaira, inter quæ duo loca distantia est duorum quasi terminorum Sabbathicorum. Consuetudo autem sive munus gravissimum mihi est apud Regem: ordinariè enim singulis diebus summo mane mihi est visitandus, sed cum vel ipse, vel aliquis liberorum, aut concubinarum ejus in morbum incidit, non licet mihi planè pedem inde referre. Ita totum ferè diem in Aula Regis consumo. Qui-neriam cum præfectus unus aut alter ægrotat, cura illorum mihi est demandata. In summa; singulis diebus summo mane ascendo Alkairam, ubi cum nihil adversi offendo, statim à meridie sedem meam repeto. Eò reversus, & fame propemodùm enectus, ecce compita omnia referta invenio Gentilibus & Judæis, nobilibus & ignobilibus, iudicibus & exactoribus, amicis & inimicis, qui tempus reditūs mei avidè expectant. Ex equo descendens, manibus pro more ablutis, hospites omnes humiliter & officiosè saluto, & ad absolutum prandiolum meum patienter expectare eos blandè moneo. Hoc fit quotidie. Cibo sumpto, ad illos curandos, & remedia præscribenda prodeo. Sunt qui perdurant usque ad noctem; sæpè etiam, per fidem legis (*juramenti forma*) per plures*

P R A E F A T I O

horas in densam usque noctem auscultando, loquendo, precipiendo & praescribendo sum occupatus, ita ut quandoque praenimia lassitudine obdormiam, & sic defetiscar, ut vix loqui valeam &c. Hinc apparet, quare plerumque vocetur *אֵלֶּיִם* AEGYPTIUS; quia nempe in Aegypto habitavit, & maximam vitae partem ibi transegit. Caterum videtur & in Europa terras pervenisse, si verum est, quod R. Asarias in libro Meor Enajim fol. 53. col. 2. scribit, inquiens; Quod verò promisi, me sub finem hujus capituli scripturum aliquid de libro Legis, quem Esras exaravit, cujus ne memoria pereat, exscribam quod in Pentateucho quodam antiquo Manuscripto inter libros Salomonis Sason hic Ferraræ relictos inveni, hisce verbis: Ego Moses F. Majemon zelo Dei Israelis ductus, cum vidissem libros Legis in Aegypto, quod Parascha illorum clausa & aperta, majoresque ordines, non prout decet, scripti erant, dixi apud me, Tempus est faciendi Domino: nam irritam fecerunt Legem tuam, Psal. 119. 126. Composui ergo studia mea ad scribendum librum Legis Dei nostri; Quing. videlicet libros Legis simul in quinternionibus, ut ex illis alii libri corrigi & emendari possent. Exemplar autem illud, ex quo ego transscripsi, omnes xxiv. Libros sacros continet, satisque notum est, illud inde à temporibus Tannaim & Amorraim Hierosolymis fuisse, eique nos innitimur. Et cum ad finem perduxissem librum meum, Deus ita disponente, excitavit me cor meum, ut proficiscerer ex Aegypto in Regnum Burgundiae, quod est in Gallia, in civitatem *וִיִן*, quae est ad fluvium *פְּרוֹכָה*. Studiosè enim inquisivi & scrutatus sum, quòd ibi inveniretur liber Legis Dei, manu sanctae Esrae Sacerdotis magni & scribae velocis exaratus. Tuli autem mecum Correctionem Scribarum, Paraschas apertas & clausas, majoresque distinctiones, quas descripseram ex Bibliis Hierosolymae allatis, & inveni omnia illic ad amussim convenire cum illo exemplari, quod mecum adduxi. Id quod maximo me affecit gaudio, ita ut voverim, singulis annis convivio solenni illum diem celebrare. Fuit autem dies 28. mensis Sif, h. e. Aprilis. Porro gloriae Dei causam laboravi, & excerpsti è libro illo omnes Dictiones defectivas, superfluas, litte-

AD LECTOREM.

Litteras magnas, parvas, variantes, inversas, ut librum Legis Dei constituerem absq; superfluitate & defectu. Ad meos reversus, scripsi, sicut oportet, librum Legis, & ex eo nunc transscribunt omnes. Recordare mei, Deus mi, in bonum. Huc-usq; verba ejus. Extra omne autem dubium apud me est (addit R. Asarias), verba ista aliunde exscripta, neq; ipsius Rambami manu exarata esse. Ut nihil dissimulem, in oculis meis valdè mirabilia vidèntur. Si enim vera sunt, cur nullam hujus rei mentionem fecit in Halachot Siphre Thorah cap. 8. prout facti Ben Ascher meminit. Sed fortasse in fine dierum ipsius hoc contigit, posteaquàm librum istum publicavit &c. Hæc ex R. Asaria. Chronica alia nihil de eo commemorant.

Lucubrationes ejus quod attinet, plurimæ sunt illarum, quas omnes hic recensere, nec opus est, nec opis nostræ. Maximam ferè partem conscripsit linguâ Arabicâ, quæ ipsi familiaris erat admodum. De his R. Gedaljah ita scribit; Quod si vellem omnia ejus præclara opera recensere, tempus me citiùs, quàm illa, deficeret. Plurimos enim composuit Libros, Halachoth, Constitutiones Juris, Quæstiones & Responsiones, ac denique Commentarios. Hæc quia nota sunt, non opus est illa recensere. Verùm occulti sunt nobis multi in Theologia, in Philosophia, in Logica, in Medicina, & in Linguis multis, ut putà Arabica, Græca, & Chaldæa. Testor ego, me vidisse multos libros Medicos in linguam Latinam translatos, nomen ejus præ se ferentes. Audivi etiam pro certo, in lingua Græca & Arabica maximum illorum adhuc exstare numerum: Responsiones item, quas fecit Sapientibus urbis לונל Lunel, in Aegypto, & aliis locis, quæ nunquam ad nos pervenerunt, quas etiam possessores illorū nunquam publicare & divulgare voluerunt. In præfatione Mischnæ scribit, se cōmentarios scripsisse super tres partes Gemaræ, sed illi nō extant hodiè. Præcipui, qui inter nos habentur in lingua Hebræa, sunt Liber Jad, qui & Mischne Torah vocatur, More Hannevochim, Peruschim, sive Commentarii super Michnajoth.

Commentarios in Michnajoth incepit scribere anno ætatis

P R Æ F A T I O

vigesimo-tertio, & absolvit eos in Aegypto, cum triginta annorum esset.

Librum Jad conscripsit duodecim annis post, ut tradit author libri Juchasin. In libro Schalscheleth legitur: Librum Mischne Thorah conscripsit anno supput. minor. 936. à creatione Mundi, qui est annus millesimus centesimus septimus vastationis Templi &c. Et mox: In libro Jesod olam scribitur, quòd quinq; annos continuos in eo laborarit. In Tzemach David par. prim. fol. 55. col. 2. Rambam composuit librum Jad anno 930. Sic inveni cap. 9. in statutis Chiddusch hakodesch. Fieri autem potest, ut non absolverit eum usque ad annum 939. h. e. duodecim annis post commentarium in Mischnajoth, secundum librum Juchasin. Hunc librum conscripsit linguà Hebraà purissimà & elegantissimà. Quid contineat, de eo vide Bibliothecã Rabbincam Patris mei 131. A plurimis Nationibus in maximo habebatur pretio, adeò ut juxta illum, veluti juxta jus authenticum, causas controversas decideret, ut videre est in Schalscheleth f. 41. col. 2. & 42. col. 1. A quibusdam tamen (ex invidia sine dubio) reprehendebatur, & quidem hoc potissimum nomine, quòd Talmud tollat, multa ipsi contradicentia doceat, & nomina Sapientum, sub quorum nominibus Traditiones in Talmude continentur, supprimat. Contra hanc accusationem legitur Epistola quadam ejus Apologetica ad R. Pinchas judicem Alexandrinum, quam vide in Appendice illa Epistolarum aliquoties à nobis jam allegatã, Librum More Nevochim scripsit anno etatis 50.

Iggereth thechijat hammetim, sive Epistolam de resurrectione mortuorum, exaravit quinq; annis post.

Quòd si autem multa scripsit, longè tamen majoris fuit lectionis, ut non solum presens hic liber, sed & alia ejus scripta testantur. Non solum enim Hebraos, quos nancisci potuit, Authores evolvit, sed & Arabes, Turcas, Gracos, Aegyptios, Talmudicos, Philosophos, Ethnicos & alios, qui passim ab ipso allegantur. Testatur in Epistola de Astrologia, & alicubi in More Nevochim, se omnes de Idololatria authores antiquos, qui ad manus ejus
deve-

A D L E C T O R E M.

devenerunt, diligenter perlegisse, & ex illis Præceptorum Mo-
saicorum rationes addidicisse. In præfatione Mischnæ scribit,
quòd perlegerit omnes libros Philosophicos. Quòsnam di-
scipulis suis Authores legendos suaserit, de eo consulatur Epistola,
quam ad filium suum scripsit, R. Abrahamum, & alia ad R. Sa-
muelelem Tybbon. Ferunt quidam, illum adhuc ante mortem suam
Cabbalam addidicisse. Sic enim scribit R. Elia Chajim in præ-
fatione libri, quem vocat אגרת חמודות Iggeres Chamudos; Vi-
di Epistolam quandam R. M. F. Majemonis, quam Hieroso-
lymâ scripsit in Aegyptum, ad discipulû suum, in qua sic aje-
bat; Posteaquàm veni in terrâ gloriosam (Hierosolymam), in-
veni senem quendam, qui illustravit faciem meam in viis Cab-
bale: & si olim scivissem ea, quæ nunc scio, multa scripsissem, quæ
hactenus neglexi. R. Jom Tof filius Abrahami (cujus nomen
abbreviatè scribunt רישבא) in Commentario suo super librum
Jad, in Halachoth five statutis Jesode Thorah sub finem cap. 1.
scribit, se scire, & vidisse, quòd Rambam in fine dierum suo-
rum Cabbalam intellexerit.

De morte ejus diversa videntur scribere. Nam illi, quos mo-
dò citavi, sentiunt, illum, cum diù antè in Palestina degisset &
septuagenarius esset, ibi obiisse, & in Galilea superiore sepultum
esse, Schalscheleth p. 43. col. 1. Contrà alii in Aegypto illum ex-
tremum suum diem clausisse volunt. Sic enim in libro Juchafin
scribit Samuel Schullam; Inveni in quaternione quodam,
quòd elata sit arca emortualis R. Mosis, cujus memoria sit in
benedictione, anno supput. min. 965. in Aegypto; & fleve-
runt eum Judæi & Aegyptii tribus diebus, vocaruntq; annû
illum נהי נהיה (h. e. Lamentum Lamentationis, ex Mich. 2. 4.
quia vox נהי in numeris continet 65.). Die septimo pervenit
rumor Alexandriam, & die octavo Hierosolymam. Hiero-
solymis fecerunt planctum magnum, & indixerunt jeju-
nium & ferias: Aedituus legit redargutiones illas; Si in statu-
tis meis &c. Levit. 26. וְהִפַּטְטִי sive Dimittens coetum Ecclesiæ
legit; Et fuit verbum Samuelis ad totum Israël, &c. 1. Sam. 4.
& finivit; Quia capta est Arca Dei, vers. 22. Post-hæc tulerunt

P R Æ F A T I O

eum in terram Israël, & inciderunt in via in latrones, quorum metu qui arcam ferebant, consternati, eâ derelictâ, fugâ sibi consuluerunt. Latrones illorum fugam conspicientes, accesserunt, & arcam in mare projicere voluerunt, sed omnibus viribus suis non potuerunt eam loco movere, licet plures quàm triginta illorum fuerint. Itaque ajunt; Vir sanctus hic est procul dubio, & ad Judæos eunt, persuadentes illis, ut in locum suum illam deferant; quin-imò ipsimet Judæos comitantur, atque ita sepultus est in Tiberiade. Quidam verò dicunt, illum apud Patriarchas terræ mandatum esse in Chebron. *Hec ex Additionibus Samuelis Schullam in Juchasin. R. Afarias scribit in libro Meor Enajim p. 3. c. 25. prope finem:* Inter libros Sapientissimi R. Esræ Mippanu Mantuæ habitantis, vidi *Commentarium Rambami super Massecheth Rosch Hasschanah, &c.* in cujus fine manu nepotis Rambami ita scriptum erat: *Rabbi Mosche author libri istius natus est patri suo, mense Nisan, die 14. Anno 1446. juxta suppurationem Contractuum, in urbe Corduba: & obiit Anno 1516. Contractuum, die 2. mensis TebBeth, h. e. Decembris. Illustravit ergo oculos captivitatis septuaginta annos, minus 83. diebus, &c. Vide & Tzemach David p. 46. col. 2. Rambam ascendit ad Deum in Aegypto &c. Sepulto honorificum monumentum erectum fuit, cui inter alia, ut in Schallcheleth memoratur, inscriptum fuit מבור האנושי h. e. Selectissimus omnium Hominum. Quidam autem homines inquieti, qui turbas illas de libro More Nevochim excitârunt, (de quibus mox agemus) venerunt, & illa verba correxerunt, in eorum locum substituentes, מורם ומין h. e. Excommunicatus, Anathematizatus & Hæreticus. Attamen istos pœnitentiâ postmodum ductos, scribit R. Gedaljah, & Epitaphium in integrum restituisse, quòd videlicet mortuus sit Anno 965. supp. min. cujus signum memoriale est בכי אבל משח h. e. Fletus Luctus Mosis, ex Deut. 34. 8. ubi duæ primæ voces literis numeralibus valent L X V. quo mortuus fuit.*

Virtutes & animi dotes quod attinet, pacis & concordie fuit studiosus, ab ambitione, contentionis, vindictæ studio alienus &c.

Qui

A D L E C T O R E M.

Qui de his aliquid nōsse vult, legat Epistolam ad discipulū ipsius R. Joseph, quæ incipit כְּבַר הָעֵיד וכו'.

Unum adhuc restat, ut, quam post se famam (quæ sola, ex virtute & eruditione parta, post mortem ferè remanet) reliquerit, & quo loco omnibus inde seculis, tum inter Judæos, tum inter Christianos habitus fuerit, quoq; doceamus. Varia hujus rei documenta hinc inde habentur, è quibus non nisi pauca seligemus. Tritum est inter Judæos, & passim notum, quod Hebræi de eo dicunt, מִמֶּשָׁה עַד מִשָּׁה לֹא קָם כְּמֹשֶׁה, h. e. A' Mose (Propheta scil.) ad Mosen (istum Aegyptium) non surrexit sicut Mose (iste, qui doctrinā & eruditione Mose legislatori equiparandus esset). Adducitur ab Elia Levita in prefatione prosæ libri Thisbi. Quando nomen ejus abbreviatè scribunt cum adjunctâ pro more faustâ defuncti recordatione, hoc pacto רַמְבַּם ז"ל quod legendum רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן מִימוֹן זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה; tum frequentissimè litteras illas ita secare solent & componere, רַם כְּמוֹל, quod legi potest רַם כְּמוֹל h. e. Excelsus in sydere, fausto, felici sydere natus, ut ita simul & ejus Nomen & Præstantiam ac Excellentiam denotent. Occurrit hoc passim in Hebræorum scriptis, ubi allegatur. Aliàs etiam communissimè ipsum appellant מִנְרַח צְדָק Doctorem justitiæ, אֹר הַגּוֹלָח Lumen captivitatis. Ex Christianis celebrârunt ejus eruditionem illi, qui eam noverunt & ex scriptis penitus cognoverunt. Duos adducam tantum ex illis testes omni exceptione majores, quibus alios adjungere religioni est, ne vel illorum fulgor obscuretur, vel fides elevari videatur. Praclarum illud totius Orbis lumen, & omnis eruditionis culmen Josephus Scaliger in Epist. quadam ad Isaacum Casaubonum ita scribit; Ego non solum illum librum (More Nevochim), sed etiam omnia illius Magistri operatanti facio, ut solum illum inter Judæos defuisse nugari dicam. Vix unquam sine eximio aliquo elogio illius in scriptis suis (quod sæpè facit) meminit Isaacus Casaubonus in Exercitationibus suis contra Baronium, Exercitat. 16. num. 77. Mose Majemonides (qui & Mose Aegyptius dicitur) solidæ atque ingentis doctrinæ vir, de quo videor id mihi posse verè dicere, quod Plinius olim de Diodoro

P R A E F A T I O

doro Siculo, primum illum inter suos defuisse nugari, &c.

Satis de Authore in genere dictum: quantum quidem nunc ex libris Hebraeis, qui in manibus nostris fuerunt, investigare potuimus, in quibus licet nonnulla fabulosa aut fictitia videntur, non tamen reticenda esse duximus, quia libri Hebraici, è quibus illa petita sunt, non à quibusvis haberi possunt, & tamen multi sunt, qui haec libenter vident, eisq; delectantur.

Presentem nunc librum quod attinet, non solum ab Authore ipso, sed & ab aliis viris doctis semper praereliquis ejus scriptis in pretio fuit habitus. Conscripsit eum anno aetatis quinquagesimo, ut Chronica Hebraeorum referunt, lingua Arabica, in gratiam cujusdam sui discipuli R. Josephi, prout non solum Epistola dedicatoria operi praefixa, sed & aliae Epistolae, quae etiamnum extant, fidem faciunt. Argumentum & scopus libri est, ut Manductio & Clavis veluti sit ad rectam intelligentiam Verborum, Vocabulorum, Phrasium, Metaphorarum, Parabolarum, Allegoriarum, omniumq; adeo earum rerum, quae in sacra Scriptura secundum sensum litteralem aliquid alieni, heterodoxi, paradoxo, absurdi, docere, vel exiguam aut nullam utilitatem habere videntur. Atque hinc etiam Nomen libro impositum, מורה נבוכים Doctor perplexorum; quod in eorum subsidium conscriptus sit, qui circa illa vocabula, phrasas, res, נבוכים h.e. perplexi redduntur, ita ut haereant, an secundum sensum litteralem, an verò figuratè & metaphoricè illa capere & intelligere debeant. Alluisse autem videtur hoc titulo ad id, quod Exod. 14. v. 3. Deus ad Moesen ait, Pharaonem, quando visurus sit, Israëlitas versus mare rubrum iter suum instituere dicturum, נבוכים Perplexi vel confusi sunt ipsi in terra. Quemadmodum ergo Moses olim eos, qui (iudicio Pharaonis) נבוכים perplexi fuerunt, deduxit, & per mare rubrum viam ipsis monstravit: ita, vult dicere, se veluti alterum Moesen in hoc libro in veritatis viam directurum eos, qui circa mare illud magnum Verbi DEI obambulant, & perplexi sunt. Hinc explicantur ab ipso omnis generis locutiones & rationes loquendi impropriae, de Deo, de Mundi creatione, de Parabolis, Metaphoris, Hyperbolis, Allegoriis Prophetarum: hac de causa

attin-

A D L E C T O R E M.

attingit Visionem Ezechielis, Historiam Jobi, & alia similia. Ex hac porro occasione, non solum infinita & innumera penè Scripturae loca argute ab ipso explicantur & illustrantur; sed etiam Loci quidam communes plenius pertractantur, quales sunt, de Dei nominibus & attributis, de Mundi ortu & interitu, de Prophetis & Prophetia, de Providentia Dei generali, & Scientia ejus particulari. Quia verò à multis tum temporis asserbatur, Præcepta Mosaica nullo deliberato consilio, nullas certas ob causas à Deo data esse, sed solum ex mero ipsius beneplacito & voluntate proposita; ideò & contra hos disputat, tum in genere, tum in specie, Præcepta singula suas habere causas & rationes ostendens. Tandem sub finem libri etiam de illis rebus agit, quæ secundum sensum litteralem in Scriptura nullam utilitatem habere videntur, docens, quomodo & illa non frustra scriptis consignata fuerint. De his autem non ita agit, ut absolute & plenè omnia & singula pertractet, sed singulorum generum quædam solum adducit & proponit, secundum quæ reliqua dijudicari possint ac debeant. Sed de his Author ipse in sua Præfatione differit.

De modo autem, secundum quem Author ista omnia explicat, sciendum, illum nequaquam vel Cabbalistarum, vel Talmudicorum more agere, aut illorum expositiones asserre, sed potissimum ex Scripturâ ipsâ, Philosophiâ, & sanâ ratione disputare. Quæ unica res sine dubio nonnullorum Judæorum odia, & turbas illis in Gallia, ejus causâ excitatas, peperit. Nam cum illi Philosophiæ ignari & Talmudicis fabulis nimis addicti essent, illum novi quid in hoc Libro moliri existimârunt, atque adeò pro hæretico ferè habuerunt. Vivente ipso, jam à quibusdam contradicturni illi fuisse liquet ex Epistola quadam ipsius ad R. Joseph, quæ incipit כבד העיר. Sed mentio hic potissimum faciendâ illorum motuum, qui in Gallia excitati fuerunt, posteaquàm à R. Samuele Aben Tybbon in linguam Hebraeam liber translatus, & in Galliam aliasq; Nationes deportatus & divulgatus fuisset. Seditionis illius faces fuerunt, quidam R. Schelomoh fil. R. Abrahami Montispeffulani, cum duobus

P R Æ F A T I O

*suis discipulis, R. Jonâ (qui tandem à Judaica religione, ut scri-
 bunt, defecit) & Davide filio Saulis, cujus nomen דוד בן שאול,
 per Gematriam cōverterunt ad ipsius ignominiam in מטור בן הנדה
 h.e. Spurius filius menstruatæ; numerus enim litterarum
 equipollet. Hi odio & invidiâ ardentes, surrexerunt Montis-
 pessuli, pluresq̄, alios excitârunt & in partes suas pertraxerunt
 contra R. Mosën nostrum, variis calumniis eum proscindendo, &
 omnis generis occasiones, ad librum hunc diffamandum, rejicien-
 dum, adeoq̄, flammis devovendum, arripiendo & conquirendo.
 His injuriis permoti Sapientes diversorum locorū & Synagoga-
 rum in Gallia Narbonensi, tres istos seditiosos excōmunicârunt.
 Illi, videntes rem suam non bene sibi cum vicinis succedere, able-
 gârunt quendã cum literis in alias Gallie partes ad Sapientes, qui
 illic erant, & tantū effecerunt, ut hi vicissim Excōmunicationes
 & Anathemata mitterēt Synagogis Gallie Narbonensis, omnesq̄,
 illos, qui peregrinas artes & linguas addiscerent, vel R. Mosës
 libros legerent, tanquam hæreticos, proclamarent. Narbonenses,
 ignē seditionis periculosum accensum conspicientes, R. Davidem
 Kimchium senem è toto Sapientum suorum numero elegerunt,
 ut ad singulas Synagogas Regni Catalonia & Arragonia profi-
 cisceretur, ac apud illos instanter peteret, ut omnes & singula
 Urbes, Provincia & Synagoga congregarentur, & de hoc dissidio
 componendo, malitiosisq̄, istis hominibus reprimendis, delibera-
 rent & consultarent. Kimchius iter ingressus, perficere illud non
 potuit, sed adversâ tempestate ac morbo prapeditus, in medio
 itinere substitit. Quod tamen corâm agere nequivit, id litteris
 suis præstitit. Brevi etenim non solum à præcipuis illorum Re-
 gnorum Rabbinis, sed & ab universis & singulis Synagogis com-
 muni consensu solennes Excommunicationes & Anathematum
 fulmina transmissa fuerunt, quibus tres suprâ commemorati
 Viri iôli & prostrati fuerunt: paucis tamen, inter quos primas te-
 nuit R. Joseph filius Alphachar, Medicus, à R. Salomonis &
 asseclarum ejus partibus stantibus & permanentibus. Nec mi-
 rum; Vetus enim proverbium est כל אומנא סני בר אומנותיה Omnis
 artifex odit filium artificii sui. Ad has res Sapientes Galli tre-
 more*

A D L E C T O R E M.

more & timore correpti fuere, ita ut facti sui ipsos pœnituerit, puduerit, & à Provincialibus veniam petiverint, humillimèq; se erga illos excusarint. R. Schelomoh à Gallis se derelictum, atque ad suum scopum pro voto pervenire non posse videns, ad Christianos se recepit, & primò quidem vilissimos & abjectissimos quosq; è communi plebe accessit, illisq; persuasit, varios inter Judæos exsurgere hæreticos, qui perniciosas quasvis opiniones è R. Mosis Majemonis scriptis imbibant: quandoquidem suos hæreticos comburere soleant, se optare, ut & contra ipsorum hæreticos eodem modo procedant, & precipiant, ut isti Libri comburantur, Liber videlicet More, & Liber Maddah. Neque hîc quievit, sed ad Ecclesiastici quoque ordinis Proceres se contulit, eodemq; modo cum illis locutus est, ita ut negotium tandem ad Cardinalem, qui tùm ibi Ecclesiis præerat, deveniret, ac Judæos in maximum periculum, maximamq; ignominiam precipitaret. Hæc est brevis & summaria Historiæ illius narratio, prout eam ex Epistolis ipsis authenticis & Anathematis commemoratis excerpte potui. Longum & tædiosum nimis foret singulas circumstantias hîc persequi. Qui ea scire & legere volet, is consulat Epistolas illas, quas sæpius jam citavimus. De hac re loquitur Augustinus Justinianus Episcopus Nebiensis, in Prefatione sua in hunc librum ita scribens: Ceterùm fuit Author iste candidus, minimèq; superstitiosus; plus certè veritati addictus, quàm naniis importunis neotericorum Judæorum: quo factum est, ut Judæi omnes Galli in unum conspirarent, Librumq; incendio devoverint, quòd nimiùm videretur favere Christianorum hæresi. Verùm non potuerunt perversæ alioqui mentis homines perficere quod commenti erant. Habebatur namque Liber non in Gallia tantùm, sed per totum fermè Orbem in multa exemplaria propagatus. Porrò, quàm-primùm liber iste Arabicè ab Authore conscriptus, inter Judæos in Oriente innotescere & nomen obtinere cœpit, cupiverunt, ut in linguam Hebræam in eorum quoq; usum trãsferretur, qui Arabicè nesciunt. Hinc quidam eruditione & sapientiâ insignes viri, Vallis præcipuè Jericho, à R. Samuele filio R. Je-

P R Æ F A T I O

hude Aben Tybbon, qui natione Hispanus erat, sed Jerichuntii habitabat, instanter flagitarunt, ut propter egregiam, quâ imbutus erat, utriusque, tum Arabica, tum Hebraica, linguæ peritiam, hoc onus in se susciperet, atque ingenti hoc beneficio ipsos obstringeret. Morem gessit is, & quandoquidem in vivis adhuc Author erat, eum de rebus dubiis per litteras consulebat. Ipso etiam Authore adhuc vivente Versionem suam absolvit, à quo ut genuina, vera & sincera approbata fuit. Testantur hac de re non solum Prefatio istius R. Samuelis Aben Tybbon, quam Operi præfecit, sed & alia tum ipsius, tum R. Mosis Epistola, quæ adhuc hodiè extant, & de hac re adiri possunt. In Juchasin scribitur, illos petiisse à R. Mose, ut ipsemet transferret eum in Linguam Sanctam: sed respondisse, sibi nunc non esse integrum, verum esse inter ipsos sapientem R. Aben Tybbon, de quo certus sit, quòd illud sit præstiturus. At hoc non quadrat cum eo, quòd Rambam ipse scribit in Epistola sua ad R. Aben Tybbon, quæ incipit וכו' וכו' לפי שכלו וכו': Ibi enim scribit, sibi non constituisse, patrem ejus filium reliquisse, donec epistolam ipsius accepisset, &c. Post ipsum transtulit eum quoque R. Jehudah Alcharifi, prout in Commentariis passim citatur: sed illius translatio non fuit approbata. Sic enim scribit Abraham Zachuth in libro Juchasin; העתקת אל חריוי אינה ראויה h.e. Translatio Alcharifi non est congrua. Sequentibus temporibus etiam in Linguam Latinam conversus fuit. In Schalscheleth p. 63. mentio fit cujusdam R. Mantenu Itali, qui librum More in linguam Latinam convertit. An is author sit illius versionis, quæ ab Augustino Justiniano Episcopo Nebiensi edita est superiori saculo, & Parisiis impressa à Jodoco Badio Anno 1520. dubito. Nam videtur ille vixisse circa annum 320. h.e. ante septuaginta circiter annos: illa autem à Nebiensi edita longè esse antiquior. Eam verò quòd attinet, Viri summi Josephi Scaligeri judicium potius quàm meum hîc referre malo. Is in Epist. quadam ad Casaubonum ita scribit; More Novochim non potest satis laudari. Et mox, Habeo illum librum manu-scriptum sermone Arabico, caractere Judaico. Quidam doctus Judæus conver-

AD LECTOREM.

tit eum Hebraicè, quem & nos quoq; habemus. Sed qui Latinè vertit, Hebraica, non Arabica, convertit, & quidem sæpè hallucinatur, neq; mentem Authoris assequitur. *Paullo post*; Magna seges mendorum est in Latino. Præter illa, quæ ab inscitia Interpretis peccata sunt, accessit & inscitia Librariorum aut Typographorū. Nam ferè semper legitur, *specialem*, ubi *spiritualem* legendum erat. Ex compendio natus est error. Ex eodem fonte manavit *Prophetia* pro *Philosophia*. *Bonitatem*, ubi *Brevitatem* legendum erat, *cap. 32. lib. 1.* Sequenti capite, *altitudo naturalis*, scribendum *aptitudo*. Infinita possem ejusmodi referre, si locus & tempus postularret. *Hæc Scaliger. Ita reverà est, ut incomparabilis iste Heros scribit; Infinitus liber ille scatet mendis & erroribus, quorum plurimi ex inscitia Librariorum, qui Scripturæ veteris compendia & characteres non probè intellexerunt, non pauciores ex inscitia Authoris promanarunt. Centenos possem producere locos, in quibus ille contrarium planè ejus ponit, quod Author voluit. Totidè, in quibus voces, lineæ, periodi integræ omiffæ. Innumeros, in quibus ex distinctionum corruptione sensus vel nullus omninò, vel confusus: nam sæpissimè, ubi sensus distinctionem vel colon aliquod requisivit, sermo est continuatus: ubi continuari debuit, distinctio aliqua posita. De vocibus depravatis nihil dicam. Loca Scripturæ, neq; ad mentem Authoris expressa, neq; etiã indicata sunt. Accessit ad hæc omnia sermonis & styli pro temporum illorum ratione impuritas, obscuritas, difficultas. Ingenuè hoc testari possum, in locis dubiis semper clariorem adhuc textum Hebræum mihi fuisse: tantum abest ut multum opis inde acceperim. Porrò, non prætereundum hîc, quod iterum Cl. Scaliger in Epist. quadam ad Stephanum Ubertum huic Libro dedit testimonium; More Nevochim, inquit, Arabicè à R. Mose ben Majemon conscriptus, literâ Judaicâ nondum editus, cujus Hebraicam quoq; interpretationem habemus, Liber plenus bonæ frugis, abstrusæ eruditionis, & Theologis Christianis apprimè necessarius. In alia Epist. ad Richard. Thomson. Quantâ lætitiâ me affecerint tuæ cum libro Mo-*

P R Æ F A T I O

re hannevochim, alio argumento, quàm epistolâ tibi probandum esset. Scito igitur, pluris mihi esse Librum, quàm si ἰσχυροτέρων χειρῶν misisses. Idem in Elench. Trih. ref. cap. 20. Quod etiam dilertè in divino Opere suo Arabico More hannevochim disputat Rambam. *Isaacus Casaubonus in Exercitationibus suis contra Baronium, Exercit. 15. n. 13*: Moses Maje-mon in More Nebukim admirandæ doctrinæ scripto &c. *August. Justinianus in Præfat. ad Stephanum Poncherium Senonensium Archiepiscopum*; More Nevochim opus fanè reconditæ & minimè trivialis doctrinæ, in quo multa rationibus demonstrantur Philosophicis, plurima adducuntur, quæ mirè conducunt & faciunt ad intelligentiam Sacrorum librorum. *Et sub finem*; Percipies porrò, illum, quæ sunt religionis, religiosè, quæ philosophica, philosophicè, quæ Talmudica Talmudicè, ac demum, quæ sunt divina, divinè tractare. *Sed pluribus testimoniis adducendis supersedeo*, פרוי חחי ליה בקנקניח, Prodi, odorator ipsemet in cantharum ejus, dicebant olim prisci Hebraei sermone Babylonico, *Bava basra fol. 22. col. 1.*

Ad hunc autem Librum de novo recensendum, & genuinâ interpretatione donandum, varia sunt, quæ me impulerunt & invitârunt. Cùm enim ante sex circiter annos Nebiensis exemplar in manus nostras incideret, atq; exinde magnam utilitatem ex collatione cum Hebræo nos consecuturos sperarem, tantam & obscuritatem & pravitatem ab initio statim deprehēdimus, ut non solum nullum ferè ex illo sensum assequi, sed vix Hebraei codicis vestigia deprehendere potuerimus. Quæres non solum illius nauseam, sed & novi moliminis conatum & appetitum excitavit. Quia enim tantoperè passim à Viris in his literis eruditis præ omnibus aliis libris eum commendari & celebrari vidi, pro innato, quo erga has linguas amore feror, (nam רחילא בטר עובדיה דאבוהי, Ovis post ovem, & filius sequitur opera patris sui, ajunt Hebræi), nullam me perdituram operam mihi persuasi, si, ipsorum judicio fretus, illum non solum evolverem, sed & (quia eadem ferè operâ fieri potuit)

novâ

A D L E C T O R E M.

novâ versione illustrarem, ac commune bonum facerem. Opus igitur divino cum Numine aggressus sum, sed propemodum humeris meis impar deprehendi. Subinde enim obstacula mihi se exhibebant, quæ me deterrebant & in cæpto opere retardabant. Nam præter materiae difficultatem (sunt enim Philosophica inter Hebræos intellectu difficillima) & stylus verè perplexus est: cujus rei causam hanc esse arbitror, quòd illum ad Exemplar Arabicum eamq; linguam Author attemperavit. Unde factum, ut & novas Voces, & Phrases in Hebræum idioma introduxerit. At verò tum ad maniculis, quæ ad manus erant, adjutus, tum Virorum doctorum judicis & monitis in proposito confirmatus, tandem Divinâ assistente gratiâ ad finem Opus perduxi. Usus enim sum Exemplari tum impresso, tum in pergameno manuscripto. Impressum exemplar editum est Savioneta, & adjunctos habet trium Rabbinorum commentarios, Ephodæi, Schem Tobh, (qui nescio an idem sit cum illo Calo Calonymo Hebræo, qui Averrois Metaphysicam transtulit, ut in præfatione illius commemoratur: Calonymos enim Græcis idem, quod Schem Tobh Hebræis) & Craskafi, qui non rarò lucem mihi attulerunt & auxilio fuerunt. Et quando impressum Exemplar menda fortassis habebat, (prout non pauca deprehendi) opportunè tum mihi affuit manuscriptum exemplar, ex quo illa corrigere promptum erat, præsertim verò pag. 146. b. ubi aliquot lineæ omissæ fuere, quas sanè absq; hoc subsidio divinare & conjectare nemo potuisset. Licet autem non ab omnibus, tum de ipso libro, tum de meo hocce labore, idem judicium latum iri probè sciam, hoc præsertim tempore, quo non solum propter armorum strepitus Leges silent, & studia prostrata jacent, secundum illud Hebræorū אַרְמָא לֹא סִפְרָא וְאִם סִפְרָא לֹא אַרְמָא h.e. Si litteræ, non arma: si arma, non litteræ, in Avoda Sarah pag. 10. c. 1. sed & singulari fato, hæ litteræ, dum ad summum ferè pervenerunt, in imo simul jacent: attamen propterea non suppressendum esse censui. Ut non nobis solum, sed posteritati maximè arbores plantamus, ædes exstruimus; sic & hic illius ratio habenda, in qua erunt, qui hæc aliquando studiosius requirent & deamabunt. Nec tamè dubito,

P R Æ F A T I O

bito, quin & nunc futuri sint, qui æquius de eo sint iudicaturi, & illius usum perspecluri: ii videlicet, qui paullo profundius in Philologia Hebraicam se demiserunt; לבות החכמים יש להם עינים רואות מה שאין רואים הפתאים
 Corda sapientum oculos habent, quibus cernunt ea, que simpliciores non vident. inquit hic noster Author in Epistola de Astrologia. Si non absolute vel ad farinam, vel ad salutem sunt necessaria; scire tamen illa & intelligere nihil nocebit. Si non sunt sapientia ipsa, sint לחכמה h. e. delitiæ, condimenta, vel ornamenta sapientiæ & doctrinæ, ut R. Elieser de scientiis Mathematicis loquitur in Pirke Avos cap. 3. Si non omnia bona sunt & præstantia, erunt aliqua: ac proinde legamus ea, prout R. Meir Rabbiorum libros esse legendos monuit; קליפתו זרק רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק Qui malogratarum (dicebat) invenit, comedat meditullium, & corticem abjiciat, in Chagiga fol. 15. col. 2. Ea quod attinet, qua fortè Religioni Christiana contraria in eo videri possint, qualia nonnulla virgulâ censoriâ in margine tetigimus, non sunt multa, nec amarulenta. Rejicere & refecare non videbatur consultum. Authorem castrare nolimus. Nemo illa ita interpretabitur, ac si à nobis approbarentur; nemo etiam illis seducetur. Non nisi à doctis istiusmodi libri leguntur, qui firmiter iudicio sunt præditi. Et in Ethnicorum libris talia reperiuntur, qui tamen è Scholis nostris ideò non exterminantur. Ut ut multa contineat, qua etiam apud nostros, & fortè planius & plenius reperiuntur: alia tamen plurima quoque, habet peculiaria, qua observatione sunt dignissima. Varia sunt, qua ante hæc, & huc usque Viri docti ad bonarum litterarum illustrationem inde protulerunt. Erunt fortè & impofterum, qui id facient, & melius facere hac versione adjuti poterunt. Præterea si nihil aliud haberet, hanc tamen utilitatem non contemnendam præstat, quòd immensos in Hebraica lingua progressus inde facere poterit, qui cum Hebræo conferre volet. Nulli meliores sunt præceptores ad Rabbiniça legenda, quàm scripta talia, qua in linguam aliquam vulgarem translata, ad Hebraica intelligenda nos veluti manu ducunt. Nam si vocis & sententiæ alicujus sensus nobis sit manifestus; facile etiam constabit

AD LECTOREM.

bit de legendi ratione, & punctis adjiciendis. In transferendo eam rationem observavi, ne nimis longè ab Hebraica dictione recederem, non etiam mordicè nimis illi adhererem, ne vel sensus fieret obscurior, vel fontis gratia & scaturigo periret. Stylum materiae attemperare coactus fui, quæ cum Philosophica sit & scholastica, talem quoque sermonem postulavit. Quod si alicubi fortè erravi, cogitandum, in tam vasto Opere fieri aliter vix posse, ac propterea à condonandum. Alia ratio est, cum sententia vel periodus aliqua tantum ex Hebræo transfertur: alia, cum integer tractatus. Si sermo & stylus non ubique est ad palatum & Hebraicum redolet, sciendum, vis hinc etiam indulgendum fuisse aliquid, qui in linguæ Hebrææ studio exinde proficere cupiunt, ne in collatione impediuntur. Et certum est, vix ita pura esse posse ea, quæ ex alia lingua & ab alio sunt translata; in his præsertim linguis, quæ non sunt usuales, sed ex libris addiscuntur: semper aliquid ex stylo Authoris & linguæ originalis adheret. Sæpè etiam singulares subsunt emphases & energie, quas libenter retinere & doctis intelligendas ac dijudicandas proponere volumus. Majoris jucunditatis gratiâ non solum notis marginalibus, sed & Indicibus Librum illustravi. Locorum Scripturæ Indicem, qui in Hebræo codice erat, retinui eo modo & ordine, quo illic reperitur, sed Latine translatus, & adjectis librorum, capitum, & versuum notis, quæ ibi desunt. Animus quidem erat, Hebraicum quoque textum & notas adjungere, & è re fuisset, sed certæ sunt causæ, quæ illud nunc impediunt. Ubi videbo, quo vultu hæc accipiantur, & illa desiderantur, poterit adhuc fieri, si Deus gratiam, vires & valetudinem prouget. Script. Basileæ x. Kal. Mart. Anno

MDCCXXIX.

